

fordítja a történetmondás irányát, de nem olyan mértékben, hogy közben eltüntetné vagy felszámolná az egész kötetet meghatározó elbeszélői eljárást és nézőpontot.

A nyugodt elbeszélői beszédmód, a pontosan kimunkált forma, a túlzott részletezés elkerülése és ezzel együtt az élet, a fények, az árnyak rezdüléseinek eléggé aprólékos megfigyelése, az elbeszélő rejtőzködése, a tárgyilagos látásra, láttatásra való törekvés emeli Iki Svetlana Velmar Janković elbeszéléskötetét az átlagból és állítja reális történelmi (kultur-történeti) magja jelezte eltérése ellenére is a hazai prózaírás fantasztikus irányának élvonalába.

BÁNYAI János

S Z Í N H Á Z

BEMUTATÓ

AZ AKASZTOTT

Egy történet nyolc rajzkockán „elbeszélve”:

Az elsőn: balról egy emberalak kissé hajlott, fáradt testtartással, maga után húzva egy hurokra kötött kötelet, halad a rajzon látható fa felé.

A másodikon: már a fánál van, felállt a fa tövében levő nagyobb kőre, a kötelet pedig átvette egy vastagabb ágon.

A harmadikon: emberünk a kötelet erősíti az ágra, alkalmassint észre sem veszi, hogy időközben egy kíváncsiskodó személyében nézője is akadt.

A negyedikon: már nem egy, hanem több szemlélője is van a kötélrögzítési jelenetnek.

Az ötödiken: emberünk, miután megfordul, meglepődve veszi tudomásul, hogy amíg ő a hurokra kötött kötéllal volt elfoglalva, a kíváncsiskodó szemlélők egész hada gyűlt össze mögötte.

A hatodikon: A hurok árván lóg az ágon, a tömeg előrehajolva figyel emberünket, aki — most már — meggondolhatta magát, mert kifelé siet a képből.

A hetedikon: A tömeg egy emberként iramodik a képről eltűnt, kiemelt férfi után.

És a nyolcadikon: emberünket felakasztották. Az imént még érdektelenül kíváncsiskodók viszont, mint akik jól végezték dolgukat — távoznak.

Eddig a történet, amely láttán elsősorban nem arra kell gondolni, hogy emberünk — nevezzük most már kegyeletből továbbra is így — miért akarta felakasztani, majd miért gondolta meg magát, hanem arra, hogy a tömeg miért nézte előbb tétlen kíváncsisággal az öngyilkosság előké-

születeit, utána pedig miért akasztotta fel a szándékaról időközben lett öngyilkosjelöltet.

A főszereplő tehát nem az öngyilkosságra gondoló férfi, hanem a tömeg.

Igy kívánja ezt sugallni Borislav Pekić *Az akasztott* (Obešenjak) című groteszk játékának előadása is, amelynek színlapján látható, rendhagyó módon, az elmesélt nyolc rajzból álló sztori.

Fanyar, emberien mély, igaz történet. Nem a hétlusta fiatalemberről szól, aki évek óta csak henyél, fekszik, lustálkodik, pihen, tétlenkedik, mígnem egy hirtelen elhatározással dönt: végre ő is csinál valamit — felakasztja magát. Hanem azokról, akik közömbösen, sőt lelkes együttérzéssel fogadják a döntést, akik apa, kedves, barát, tanító, szolga minőségében vannak jelen. Távolabbi vagy közelebbi hozzátartozói, társai.

Nem ismeretlen manapság az effajta közöny — állapíthatjuk meg könnyen. Épp ezért érthetetlen, miért kell jövőt sugalló jelenettel indítani az előadást. Mintha egy űrhajós állomáson lennénk, amikor a fehér overailba öltöztetett színészek — a szakfandereket hol hagyták?, ötlük fel óhatatlanul — űrzene hangjaira megjelennek, és mint holmi falanszteri sakkjátszma bábjai felállnak a színpadon. Ott, ahol a közönség is — teljes fényárban — helyet foglal. Feltehetőleg abból a megfontolásból ültetett bennünket a rendező a színpadra, hogy ha már az előadást egy elképzelt jövőbe helyezte, általunk megpróbálja jelenidejűsíteni. Erre utasít Pekić szellemesen aktualizáló, fanyarul politizáló szövege is, amelyet Bogdan Ruškuc rendező csak látszólag próbál a jövőbe rejteni. Azzal, hogy színészközébe ültette a közönséget, s hogy figyelemvonó, felesleges gesztusokkal alig terhelte színészeit, egyértelműen tudomásunkra adta: mindenkéldönt a kimondott szóra figyeljünk. Itt, most ez a fontos. Kár, hogy a gyóntató-vallató Janus-arcú szerepben élénk lépő Feodor Tapavickit kivéve, szinte egyik színészt — Mladen Barbarić, Vladislav Kačanski, Velimir Životić, Ilinka Suvačar, Verica Milošević és Slavko Djordjević — sem sikerült a szöveghez illő, könnyedén ironikus, szellemesen okos játékra — amilyen a rajzfilm nyolc kockája —, pontosabban játékosan poentírozó szövegmondásra bírnia. Ezért többnyire olyan az előadás, mintha a balett-táncosok nem spicc-cipőben lábujjhegyen, hanem hegymászó balkancsokban dübögve próbálnának lejtetni egy könnyű táncot. Hogy a Ben Alkiba Vígszínház közönsége mégsem unatkozott — bár az előadás legalább húsz perccel rövidebb lehetne, ily módon pergőbb, élvezetesebb lenne —, az a néhány ügyesen kiugratott, magunkra értendő aktuális poennek és Pekić szellemes szövegének köszönhető.

Remek ötlet volt nyolc rajzfilmkockában már a színpadon „elmondani” a történetet, annak kockáztatásával is, hogy netán a rajzos történet igazabb is, mélyebb is — ne mondjam, egy farce kapcsán: filozofikusabb —, mint az előadás.

GEROLD László